

Світлана ХАМІНІЧ
професор кафедри
соціально-економічних дисциплін
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ,
доктор економічних наук, професор
(м. Дніпро, Україна)
<https://orcid.org/0000-0002-2221-5550>

КЛЮЧОВІ ІМПЕРАТИВИ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ВИКЛИКІВ

Національна безпека є ключовим пріоритетом для будь-якої держави. Сучасні загрози суверенітету та стабільності держав обумовлені геополітичними, економічними, технологічними та інформаційними чинниками. Одним із першочергових завдань є визначення стратегічних підходів до забезпечення національної безпеки на основі аналізу міжнародного досвіду та внутрішніх потреб держави.

У сучасному світі процеси глобалізації значно впливають на політичні, економічні та соціальні аспекти розвитку держав. Національна безпека стає все більш комплексною категорією, яка охоплює не лише військовий аспект, а й інформаційний, економічний, екологічний та гуманітарний виміри.

Аналіз ключових імперативів національної безпеки в умовах глобалізаційних викликів та вироблення стратегічних напрямів її забезпечення обумовлені реаліями сьогодення – військовою агресією та нападом росії на нашу державу.

В умовах глобалізації виникають нові виклики, які потребують адекватних стратегій реагування. Ці виклики пов'язані з економічною, політичною, військовою та інформаційною сферами, що потребує комплексного підходу до забезпечення безпеки.

Основними імперативами національної безпеки є такі:

- політична та економічна стабільність;
- воєнна безпека та обороноздатність;
- інформаційна безпека;
- енергетична безпека;
- соціальна безпека та гуманітарний вимір.

Глобалізація приводить до зростання взаємозалежності держав, що може бути як перевагою, так і загрозою. Важливим імперативом є забезпечення стабільної політичної системи, ефективного державного управління та економічної незалежності.

В умовах зростання геополітичної напруги держава повинна мати сильну армію, сучасне озброєння та ефективні оборонні стратегії. Значущим аспектом є розвиток міжнародного військового співробітництва, особливо з країнами-партнерами [1].

Кіберзагрози, інформаційні війни та дезінформація є ключовими проблемами сучасного світу. Захист національного інформаційного простору, протидія пропаганді та розвиток цифрових технологій є важливими складовими національної безпеки.

Залежність від зовнішніх енергоресурсів може бути використана як інструмент тиску. Тому критично важливим є розвиток власних енергетичних потужностей, диверсифікація постачальників та впровадження альтернативних джерел енергії.

Глобалізація впливає на соціальну стабільність через міграційні процеси, культурні трансформації та економічні кризи. Значущими є підтримка національної ідентичності, розвиток освіти, медицини та соціального забезпечення.

Національна безпека в умовах глобалізаційних викликів вимагає комплексного підходу та координації зусиль усіх державних інституцій.

Необхідно враховувати нові загрози, адаптувати стратегії захисту та впроваджувати сучасні технології для зміцнення національної безпеки. Лише та держава, яка зможе ефективно реагувати на виклики сучасного світу, забезпечить стабільний розвиток та добробут своїх громадян [2].

Глобалізаційні виклики є фактором загроз національній безпеці. Глобалізація створює як нові можливості, так і значні ризики для національної безпеки. До основних викликів належать:

- геополітична нестабільність: зростання кількості конфліктів, поширення гібридних загроз, економічний та енергетичний тиск на держави;
- економічні ризики: фінансова нестабільність, залежність від зовнішніх ринків, нерівномірний розподіл ресурсів;
- технологічні загрози: кібератаки, маніпулювання інформаційними потоками, розвиток штучного інтелекту з можливими наслідками для безпеки;
- інформаційна небезпека: вплив дезінформації, втручання у внутрішні процеси держави через медіа та соціальні мережі.

Для ефективного реагування на виклики глобалізації необхідно реалізовувати такі стратегічні імперативи, як:

- зміцнення обороноздатності (модернізація армії, розвиток технологічних можливостей оборони, посилення кіберзахисту);
- економічна стійкість (диверсифікація економіки, енергетична незалежність, підтримка інноваційного розвитку);
- інформаційна безпека (розвиток національного інформаційного простору, боротьба з пропагандою, підвищення цифрової грамотності населення);
- геополітична стратегія (активна дипломатія, інтеграція до міжнародних безпекових альянсів, балансування зовнішньополітичних інтересів) тощо.

Війна в Україні як виклик глобальній та національній безпеці створює негативні умови для розвитку держави у всіх напрямках. Агресія росії проти України стала серйозним випробуванням не лише для української державності, а й для світової системи безпеки. Основними аспектами впливу війни на національну безпеку є:

- військовий аспект: Україна змушена здійснювати масштабну мобілізацію ресурсів, зміцнювати оборонний потенціал, впроваджувати новітні технології у військовій сфері;
- економічний вплив: значні руйнування інфраструктури, втрати в промисловому секторі, скорочення ВВП та необхідність залучення міжнародної фінансової допомоги [3];
- інформаційна війна: протистояння масованій дезінформації з боку росії, захист цифрового простору, боротьба з пропагандою та кібератаками;
- гуманітарні виклики: мільйони внутрішньо переміщених осіб, біженці, психологічні наслідки війни для населення, необхідність відновлення соціальної сфери;
- міжнародний аспект: зміцнення стратегічного партнерства України з НАТО, ЄС та іншими міжнародними організаціями, отримання військової та фінансової допомоги.

У сучасному цифровому середовищі технологічний чинник відіграє ключову роль у зміцненні безпеки держави.

Основними напрямками є розвиток національної системи кіберзахисту, зокрема:

- створення спеціалізованих державних агентств з кібербезпеки;
- інвестування у високотехнологічні розробки, включаючи штучний інтелект, квантові технології та блокчейн;
- забезпечення цифрового суверенітету шляхом розробки власних технологічних рішень у стратегічно важливих секторах економіки.

Глобальний характер загроз вимагає посилення міжнародного співробітництва, де основними напрямками є участь у міжнародних організаціях, таких як ООН, НАТО, ОБСЄ, з метою координації безпекової політики; обмін інформацією та спільні навчання з партнерами для підвищення готовності до потенційних криз; впровадження міжнародних стандартів у сфері кібербезпеки, що забезпечить ефективнішу боротьбу з цифровими загрозами.

Роль громадянського суспільства у забезпеченні національної безпеки безперечна.

Ефективна національна безпека неможлива без активної участі громадян на засадах підвищення рівня громадянської освіти щодо безпекових питань; формування культури інформаційної стійкості та критичного мислення; залучення громадських організацій до процесів аналізу та вироблення рішень у сфері безпеки та посилення громадського контролю над діяльністю державних органів у сфері безпеки.

Таким чином, глобалізаційні процеси значно впливають на систему національної безпеки, вимагаючи гнучких підходів та адаптивних стратегій.

Війна в Україні продемонструвала необхідність зміцнення обороноздатності, мобілізації економічних і технологічних ресурсів, а також розширення міжнародної підтримки. Державам необхідно інвестувати в технологічні інновації, розширювати міжнародне співробітництво та посилювати стійкість власних інституцій до новітніх викликів. Важливим чинником є залучення громадянського суспільства до процесів

забезпечення безпеки, що сприятиме зміцненню демократичних інституцій та підвищенню рівня національної стійкості.

1. Хамініч С. Ю. Імперативи економічної безпеки у сучасному світі: стратегії і загрози. *Вісник Дніпропетровського науково-дослідного інституту судових експертиз Міністерства юстиції України. Економічні науки*. 2024. № 1 (09). С. 46-55.
2. Ільченко О. В., Ільченко Б. О. Засоби та способи забезпечення економічної безпеки України: правові аспекти. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2023. С. 274-278. URL : <https://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2023/07/52.pdf>.
3. Литвиненко О. С. Економічна безпека України: аналіз та оцінка. *Інтернаука*. 2022. № 1. С. 53-56.

Валентин М'ЯЧИН

професор кафедри
соціально-економічних дисциплін,
доктор економічних наук, доцент
<https://orcid.org/0000-0002-1491-5100>

Роман ШЕВЄЛЄВ

студент ННІ права
та інноваційної освіти
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ
(м. Дніпро, Україна)

**ВПЛИВ ЗОВНІШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА НА ЕФЕКТИВНІСТЬ
ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ У ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД**

Ефективність підприємств у повоєнний період залежить, окрім іншого, і від здатності враховувати зовнішні фактори у стратегічному плануванні. Важливими стають швидке реагування на зміни у трудовому законодавстві, впровадження нових комунікаційних стратегій і врахування соціально-економічних потреб працівників. Успішна соціальна політика підприємства, включаючи поліпшення житлово-побутових умов, охорону здоров'я та підтримку вразливих верств працівників, забезпечує стабільний розвиток навіть у кризових умовах. Комплексний підхід до соціального розвитку сприяє підвищенню соціальної активності персоналу, що позитивно позначається на загальній ефективності роботи підприємства.

Зовнішнє середовище суттєво впливає на ефективність діяльності підприємств у повоєнний період, особливо з огляду на швидкі зміни економічних, політичних і соціальних факторів. Війна змусила компанії адаптуватися до кризових умов, зокрема враховувати економічну нестабільність, дефіцит ресурсів та зміни споживчих настроїв. Для досягнення стійкості підприємства необхідно проводити глибокий аналіз зовнішніх і внутрішніх факторів, визначати больові точки бізнесу та прогнозувати ризики. Використання технологій для моніторингу ринку та економічного середовища допомагає підприємствам краще планувати свої дії. Орієнтація на зовнішні дані дозволяє не лише адаптувати бізнес-процеси, але й створювати довгострокові стратегії для підвищення конкурентоздатності. Відсутність швидкої реакції на зміни у зовнішньому середовищі може спричинити зниження рентабельності та втрату ринку.

Однією з ключових складових ефективного реагування є стратегічне управління інвестиціями, яке враховує вплив зовнішніх змін на економічну діяльність підприємства. Промислові компанії використовують інноваційні підходи для модернізації виробничих потужностей та оптимізації витрат, орієнтуючись на стратегічні перспективи. Підприємства повинні приділяти увагу превентивному управлінню, що включає оцінку потенційних загроз і розроблення гнучких управлінських рішень. В умовах післявоєнного відновлення важливим є швидке реагування на динамічні зміни, які впливають на доступність ресурсів, транспортну інфраструктуру та технологічний розвиток. Використання імітаційного моделювання для оцінки ризиків і прогнозування економічної стійкості підприємств стає необхідним для запобігання кризовим ситуаціям. Стратегічне управління, спрямоване на врахування змін у